

Moeders lijk. Daar moet ik steeds aan denken.

Moet ik er afscheid van nemen? Het een laatste groet brengen?

Waarom kan ik geen beslissing nemen?

Ik bevond me op een congres voor fysiotherapeuten in Amersfoort. Er werd veel gediscussieerd over bekkenbodems en anale massage. Ik had voor het eerst besloten de behandeling zelf uit te proberen. Aan het ontbijt had een Portugese kinderarts er de lof van gezongen. Het had zijn leven gered. De Californische fysio waarschuwde me dat zo'n eenmalige massagebeurt mogelijk alleen maar oude pijn zou terugbrengen. Maar ik was nieuwsgierig. Na afloop, onder de douche, voelde ik een onaangename aandrang, een brandend gevoel in mijn blaas en de daarmee gepaard gaande ongedurigheid. Dit kende ik maar al te goed. Terwijl ik me afdroogde, zag ik op mijn laptop dat er een mail van mijn zus was binnengekomen, verstuurd naar mijn broer en mij. 'Mam gaat snel achteruit. Je kunt maar beter komen.'

De vraag was dus of ik het praatje zou houden waarvoor ik was uitgenodigd, of dat ik meteen zou vertrekken. Het niet kunnen nemen van een beslissing maakt dat je je afvraagt wie je bent, drijft je soms tot wanhoop. Maar dit was gemakkelijk. Ik zou maar een paar uur verliezen; ik had een zekere verantwoordelijkheid tegenover mijn gastheren die mijn reis hadden betaald en zeer genereus waren geweest. Dat gedoe met het

lijk is iets anders. Als ik 'lijk' zeg, heb ik er geen probleem mee om het 'een laatste groet' te brengen. Groeten is hun uitdrukking, niet de mijne, het klinkt als een eerbetoon, een saluut aan de vlag. En als ik 'moeder' zeg, dan wil ik echt graag afscheid van haar nemen. Dan komen er tranen boven. Maar als je afscheid wil nemen van je moeder, zeg je niet dat je haar 'gaat groeten'. Het probleem zit hem in 'moeders lijk groeten'.

Wat me opviel bij de massage was de fijngevoeligheid van de man. Hij kwam naar mijn hotelkamer, klopte zachtjes op de deur. Toen ik mijn broek liet zakken, kwam onvermijdelijk de gedachte aan een homoseksueel rendez-vous in me op. Hij was zich bewust van mijn gêne en wilde de situatie beperken tot wat die was, een fysio die een patiënt masseert. 'Leg een kussen onder je, maat,' zei hij. Hij grinnikte. Misschien dacht hij dat alle Engelsen elkaar 'maat' noemden. Hij was een jaar of vijfenveertig en bepaald geen knappe man met zijn pokdalige en kinloze gezicht, maar hij was bijzonder aangenaam in de omgang. Een man die totaal op z'n gemak was, dacht ik. Hij straalde rust uit. Ik was jaloers. Wat ik wil, had ik tegen mijn psychoanalist gezegd tijdens onze eerste roerige bijeenkomst, is dat ik me op mijn gemak voel met het leven. Ze had gefronst alsof ze wilde zeggen, laten we niet op de zaken vooruitlopen, Señor Sanders.

Ik denk dat ik in het verleden al een stuk of zes medische penetraties heb ondergaan op dit gebied. Allemaal pijnlijk, eentje ondraaglijk. Stuk voor stuk vernederend. Op handen en voeten, in een onderzoeksstoel. Van achteren gepakt. Jij een dier; zij met hun witte jassen aan de castrerende macht. Waarom begin ik daar nu over? Ik zei toch dat ik steeds aan het lijk van mijn moeder moet denken? Maar dat klopt niet helemaal. Waar ik in feite aan denk, of wat ik probeer te beslissen, is of ik het lijk een laatste groet moet gaan brengen,

haar lijkt, terwijl ik weet dat ze dat niet zou willen. Ze zou het een vernedering vinden, ook al kan dat niet nu ze dood is. In plaats daarvan legde de fysio me met mijn buik op het kussen, spreidde mijn benen en begon mijn billen te masseren, zoals je bij een baby doet. Ik was verrast, wachtte gespannen op de verkrachting. Hij babbelde over hoe hij in dit beroep was terechtgekomen, inmiddels jaren geleden. Het was bepaald niet wat hij voor ogen had gehad toen hij fysiotherapie studeerde. Hij grinnikte. Hij had een aangename, hese stem. De zachte draaiende beweging die hij op het bovenste deel van mijn billen maakte was precies het soort massage dat ik onze kleine kinderen had gegeven als ze niet konden slapen, jaren geleden. Toch lag ik gespannen op verkrachting te wachten. Hij babbelde maar door over hoe dr. Sharp hem ertoe had weten over te halen. Hij gebruikte natuurlijk een glijmiddel, dat hij vermoedelijk eerst in zijn handen had voorverwarmd, want ik had niet de gebruikelijke waarschuwende koude op mijn huid gevoeld. Dr. Sharp was een heel bijzonder mens, zei hij. Met charisma. En ongelooflijk genoeg besepte ik toen dat hij er *al in zat*. Ik had er niets van gemerkt. Waarschijnlijk had hij een handschoen aan. Het voelde warm en vol en onmiskenbaar aangenaam aan.

‘Het is mijn job,’ lachte hij.

Ik checkte hoe het met de vluchten zat. Ik zou moeten afzien van de geboekte vlucht naar Madrid en er een naar Heathrow of Gatwick boeken. Ik googelde een beetje. Mijn blaas brandde. Het waren dure vluchten, maar daar was niets aan te doen. Hoelang mocht je blijven zoeken als je moeder op sterven lag? En hoe, vroeg ik me af, kon een gebeurtenis die zo geruststellend was geweest als die massage, aangenaam zelfs, zoveel pijn hebben losgemaakt, want de pijn nam toe, om nog te zwijgen van mijn opgewonden gemoedstoestand? Ik her-

kende het. Toch had mijn moeder haar uiterste best gedaan om de goedkoopste manier om te sterven uit te zoeken, om geld te besparen dat voor ons was bestemd als ze er niet meer was. Dat vond ze belangrijk. Ons een beetje geld nalaten. Misschien belangrijker voor zichzelf dan voor ons. Zelfs al zou ze er pijn voor moeten lijden. Ik verruilde KLM voor EasyJet en bespaarde daar negenenvijftig euro mee, maar verloor er wel een uur door. Ik zou nog net iets kunnen eten op Schiphol. Nu moest ik mijn praatje gaan houden.

Ik had dat praatje natuurlijk beter vóór de massage kunnen houden dan erna. Dan had ik de fysiotherapeuten eerlijk kunnen vertellen dat ik al jaren geen pijn meer had. Dat ik een succesverhaal was. Het is gemakkelijker mensen te overtuigen als je eerlijk bent. Anderzijds was het feit dat een simpele massage de pijn had teruggebracht – tijdelijk maar, had de fysio me verzekerd – het bewijs dat dit allemaal met spieren en spierspanning te maken had, zoals werd beweerd, en niet met een infectie of kanker, en dus in zekere zin geruststellend.

Maar wat als het niet tijdelijk was? Wat als één zachte massage de nachtmerrie weer voor jaren op gang zou brengen? Hoe moest dat dan met Elsa?

De eerste spreker was de Portugese kinderarts. Zijn Engels was pover en hij was niet gewend om over gênante onderwerpen te praten. Alle fysiotherapeuten waren vrouwen. Grote Nederlandse vrouwen. Hij stotterde en maakte fouten. Maar hij was knap op een Latijnse manier, en ruim tien jaar jonger dan ik. De dames smulden van zijn verlegenheid, zijn gêne, zijn povere Engels. Hij sprak over bekkenpijn, rugpijn, pijnscheuten in zijn benen, aandrang om te plassen, een gespannen buik, angst. 'Toen denk ik, ik maak me dood,' zei hij nogal plotseling. 'Ik denk dat nooit. Maar het leven is verschrikkelijk. Maanden en maanden. Ook ik ben impotent. Is niks leuk.

Ik altijd klagen tegen mijn lieve vrouw en kinderen. Ik word een slechte man, ongelukkig. Heel ongelukkig. Weet je wel? En elke dag is erg.'

De Nederlandse vrouwen luisterden aandachtig. Ik vroeg me af waarom er geen mannen waren. Zijn alle fysiotherapeuten in Nederland vrouwen? De Amerikanen die het seminar hadden georganiseerd waren mannen. Of hebben Nederlandse mannen iets tegen het geven van anale massage? De Portugese dokter sprak langer dan de bedoeling was. In het bijzonder over de ervaringen met dr. Sharps beroemde staf voor zelfmassage. Die had zijn leven gered, herhaalde hij. Ik had de indruk dat hij zich niet geheel onbewust was van de verleidingskracht van intieme ontboezemingen. Sommige dames waren bepaald niet mis. Maar ik had een trein te halen.

'Dit is een spier als een ander.' Nu kwam de fysio die me gemasseerd had naar voren om iets te zeggen tussen onze twee praatjes in. Dat was niet voorzien. Anderzijds had ik hem niet verteld dat mijn moeder op sterven lag. Noch dat ik pijn en aandrang voelde na zijn massage.

'Het is in feite hetzelfde soort weefsel als de schouder spier. Niemand vindt het gênant om zijn schouder te laten masseren, toch?'

De fysio liep naar de achterkant van de zaal en kwam weer naar voren gereden met een levensgroot plastic geraamte, waarvan de torso volgestouwd zat met organen als een leuke kleurige driedimensionale puzzel. De levenloze Meneer Plastic hing vrolijk ontspannen te bungelen en rammelen aan de haak van het rijdende frame. Alles zat los en gemakkelijk, zoals dat bij mijn lijf nooit het geval zal zijn. De fysio haalde de onderbuik leeg en lichtte er de bekkenbodem uit. Het was een roze ding van siliconen en leek qua vorm een beetje op zo'n rubber zuignap die gebruikt wordt om verstopte gootstenen te

ontstoppen, of op een oversized en doorgesneden tennisbal.

‘Dit ding hoort elastisch te zijn,’ zei hij, terwijl hij in de zuignap kneep en hem weer liet openspringen. Er zat een gaatje in, de anus, waar hij zijn middelvinger door stak. ‘Maar bij de mannen over wie het hier gaat, en ook bij veel vrouwen, voelt het zo stijf aan als een oude leren lap.’

Weer stond ik ervan te kijken hoe ontspannen de man was. Hij mocht dan geen kin hebben en pokdalig zijn, hij wekte wel de indruk echt aanwezig te zijn, wat de Portugese kinderarts niet helemaal was gelukt. De kinderarts was een beetje verborgen gebleven, zelfs op de meest intieme momenten. Misschien omdat hij een buitenlandse taal sprak, misschien uit algeheel ongemak. Hij was kortaf, teruggetrokken. Misschien door zijn lichamelijke gesteldheid. Hij was er wel, maar je zag hem niet goed. In contrast daarmee was de directe aanpak van de fysio, die zich gemakkelijk bewoog in een goedkoop grijs trainingspak, hartverwarmend, mooi zelfs. Het was een gezonde man.

Nu was het mijn beurt. Ik schoof een bureau een stukje van de muur zodat ik er half zittend, half staand tegen kon leunen tegenover mijn vrouwelijke toehoorders, losjes maar overtuigend. Vanaf mijn prilste jeugd was mij uiteraard bijgebracht hoe belangrijk je houding is bij een praatje. Ik hoefde alleen maar toe te kijken hoe mijn vader het deed op het preekgestoelte. Het verschil tussen dominee Sanders, zoals die verheven boven zijn congregatie stond in de zwart-witte autoriteit van zijn gewaden, en de onbehouwen Ted Sanders, die na de lunch uitgestrekt in een fauteuil lag met de knoop van zijn broek open, was enorm. Mijn moeder was ook bepaald geen onbenul als het erop aankwam lichaamstaal en retoriek te combineren. Een maand geleden had ze nog verteld hoe ze een preek had gehouden voor een congregatie van tweehonderd mensen. Je zag dat ze tevreden was over zichzelf. ‘Abso-

luut,' bevestigde dr. Sharp met klem toen ik vorige week vroeg of ik er echt bij moest zijn. Was het niet genoeg, had ik geoperd – ik voelde me een beetje moe en overwerkt – om mijn verhaal op te schrijven, of misschien een video-interview te geven? Inhoudelijk zou dat immers op hetzelfde neerkomen.

'Nee, het is absoluut van belang dat je erbij bent,' herhaalde dr. Sharp. 'Er gaat niets boven vlees en bloed om een publiek voor te zetten.' Hij grinnikte aan de telefoon vanuit Californië. 'Iemand die Thomas heet zou dat moeten begrijpen.'

Het verbaasde me dat hij mijn voornaam kende.

'Ik hoop niet dat ze hun vingers op mijn wonden willen leggen,' lachte ik en hij zei: 'Als ze dat proberen betaal ik je dubbel.'

Hij meende het serieus. In feite betaalde hij me al veel meer dan ik gewend was te krijgen voor een praatje van twintig minuten. Maar dit is geen gebruikelijk onderwerp voor me. Hij betaalde zoveel om mijn vlees en bloed aan vijftig Nederlandse fysiotherapeuten te kunnen voorzetten. Dat was per slot van rekening waarom ik besloten had naar Nederland te gaan en het praatje te houden, ondanks het feit dat ik wellicht naar Londen zou moeten gaan gezien moeders toestand, en ondanks een congres op een vertrouwder gebied twee dagen later, en ondanks het feit dat, ongelooflijk als het mag lijken, ik verliefd was, of dacht dat ik dat was, en niet langer dan noodzakelijk weg wilde blijven, omdat ik meende dat elke dag die ik weg was een verloren dag was in het bepleiten van mijn zaak, een dag waarop Elsa de verstandige beslissing kon nemen weg te varen van een oud scheepswrak als Thomas Sanders.

We liepen bijna een uur achter op schema toen ik aan mijn praatje begon, maar toch bleef ik eerst dertig seconden zwijgen, misschien wel een minuut, terwijl ik een comfortabele houding zocht, half zittend op, en half staand tegen het bu-

reau, glimlachend naar mijn publiek, ontspannen ademend, om de mensen te laten zien wie ik was, en vooral om relaxed en pijnvrij over te komen, ook al was ik, zoals ik al zei, sinds de massage na de lunch absoluut niet pijnvrij. Ik had juist behoorlijk veel pijn. Allemaal droeve herinneringen aan het verleden. Te danken aan mijn nieuwsgierigheid.

Op suggestie van dr. Sharp begon ik met een korte biografie: wat voor soort mens ik was, mijn professionele, voornamelijk academische leven, een schets van de chronische pijnen die waren begonnen toen ik achter in de veertig was, een paar woordjes over de medische wetenschap die me niet had geholpen, en ten slotte mijn ontdekking van de methode van Sharp en Morrison, mijn mailwisseling met de dokter, en het licht aan het einde van de tunnel, enzovoort, hoewel ik natuurlijk nooit de reis had gemaakt naar Sharp en Morrisons kliniek in San Diego, en nooit behandeld was geweest door een fysiotherapeut die volgens het beroemde San Diego-protocol werkte. Tot vandaag.

‘Nee, het is beter zo,’ zei dr. Sharp enthousiast. ‘Echt waar.’

Dr. Sharp, ontdekte ik, was altijd enthousiast, of geschokt, een man die je verleidde of afstootte met zijn grenzeloze evangelische energie. ‘Op die manier lijkt het er niet zo op dat we iets proberen te verkopen,’ zei hij, ‘of dat we je gebrainwasht hebben of zo. Je hebt gewoon ons voorbeeld uit het boek gevolgd, een paar gesprekken gehad, en je was vertrokken. In je eentje.’

‘Wanneer ik erop terugkijk,’ vatte ik samen ten behoeve van de fysiotherapeuten na twintig minuten van intieme en onaangename details, ‘denk ik dat het onmogelijk is om mijn ziekte en mijn herstel, deze hele ervaring, te verklaren in gemakkelijke termen van oorzaak en gevolg. Ik ben jarenlang op allerlei manieren gespannen geweest, en daarna heb ik een paar jaar

allerlei pijnen gehad. Ik heb snelle medische oplossingen geprobeerd, urologische ingrepen, maar alles tevergeefs en met groeiende frustratie, tot ik vaag begon in te zien dat ik het probleem was. Mijn lichaam was ik. Mijn pijn was ik. Ik zou aan mezelf moeten werken, fysiek, mentaal, zonder de hulp van de conventionele geneeskunde.'

Ik merkte dat dr. Sharp, die in feite geen medisch arts is, maar een doctor in de psychologie, stralend zat te knikken terwijl ik dat allemaal zei, maar in plaats van me gerust te stellen, bezorgde zijn enthousiasme, plus misschien het venijnige gloeien van mijn buik, me het gevoel dat alles wat ik zei gelogen was. Ik vertelde natuurlijk wel de waarheid – behalve dan dat ik die nieuwe pijn verzwegen die het gevolg was van een eerste massage van het soort dat we hier juist aan het promoten waren, want dat zou de zaak onnodig ingewikkeld maken –, ik vertelde de waarheid *zoals die tot een paar uur geleden was geweest*; de waarheid zoals die was geweest toen dr. Sharp me na onze mailwisseling had gevraagd mijn vlees en bloed voor de fysiotherapeuten te werpen, en toch voelde het aan alsof het niet de waarheid was; het voelde zelfs bijzonder misleidend en onecht aan, deels omdat ik me de laatste jaren zo bewust was geworden van de noodzaak om *een performance* te geven als ik een lezing geef, of een college trouwens, of elke vorm van optreden in het openbaar, en deels omdat het ook niet de hele waarheid was, ook al was het de waarheid van een paar uur geleden. Mijn vrouw had die bedenking al vaker gemaakt en plotseling was ik me daar erg bewust van. 'Alles wat je de mensen vertelt over die zogenaamde gezondheidsproblemen van je,' zei mijn vrouw tegen me, 'is onecht. Omdat je nooit de hele waarheid vertelt.' Mijn ex-vrouw, moet ik zeggen. Ze bedoelde natuurlijk mijn oneerlijkheid, mijn tweeledigheid, die de kern van de zaak vormde, zoals zij het zag. Het maakte

haar kwaad, zei ze, dat ik applaus kreeg voor mijn oprechtheid terwijl ik helemaal niet oprecht was. ‘Alleen de hele waarheid is de waarheid,’ zei mijn vrouw. En ze had gelijk. Maar hoe kan je de hele waarheid vertellen in twintig minuten? En met je moeder die op sterven ligt?

‘Ik vroeg me af,’ vroeg een matroneachtige vrouw op de tweede rij, ‘wat voor impact dit allemaal op uw huwelijk heeft gehad?’

Het was tijd voor de vragen. Dr. Sharp had voorgesteld dat ik twintig minuten zou praten, dan een klein kwartiertje voor eventuele vragen, waarna ik kon vertrekken. Mijn trein ging om vijf over vijf. Dat wist hij niet. Hij dacht dat ik later zou vertrekken. ‘Als jij het ermee eens bent,’ had hij gezegd. Dat was vanochtend vroeg, nog voor de massage. Het punt was dat vragen uit het publiek de oprechtheid van een spreker versterkten, dat ze lieten zien dat er iemand achter dat voorbereide praatje zat die openstond voor interactie. ‘Voor de meeste mensen is iets alleen echt door interactie,’ had dr. Sharp gezegd. Daarom leerden ze uiteindelijk zo weinig van boeken. ‘Mensen lezen boeken, zelfs de meest fantastische boeken,’ zei hij, ‘briljant geschreven en leerzaam enzovoort, maar ze leren er weinig van, omdat ze in een passieve positie zitten, ze kunnen de schrijver geen vragen stellen en antwoord krijgen. Ze kunnen hem niet aanraken.’ In zekere zin, zei dr. Sharp, bleven boeken altijd hangen in het rijk van het hypothetische, omdat de woorden waaruit ze waren opgebouwd geluidloos waren. Ze verlieten de gedrukte pagina nooit en daarom konden mensen ze niet in zich opnemen.

Zodat ik nu een vraag had gekregen die inderdaad een vinger op de wonde legde. De impact van mijn toestand op mijn huwelijk. Zonder gel of zachte massage.

‘Ik bedoel niet de fysieke gesteldheid op zichzelf,’ legde de

forse fysiotherapeute uit, en je staat er trouwens van te kijken op welk niveau de mensen in Nederland Engels hebben leren spreken in vergelijking met bijvoorbeeld Portugal, of Spanje, of Italië of Frankrijk, ‘maar uw frustraties tegenover artsen, uw nieuwe bewustzijn van uw lichaam, en wat u hebt verteld over die poging om uw levensstijl te veranderen. Heeft dat geïmpacteerd op uw privéleven?’

Ik leunde tegen het bureau en keek naar mijn publiek. Een paar honderd kilometer verderop was mijn moeder snel achteruit aan het gaan. Ik had nu nog drie en een half uur voor mijn vlucht vertrok, waarvan ruim een uur in de trein die over niet al te veel tijd vertrok. Die mocht ik niet missen. Maar toch aarzelde ik. Het was een goede vraag die de rondborstige Hollandse dame had gesteld; in zekere zin was het dé vraag. Ik zag aan haar gezicht dat het ook een sympathieke vraag was. Ze bedoelde het goed. Dit was geen morbide nieuwsgierigheid. Deze Nederlandse fysiotherapeute, van voor in de vijftig schat ik, wilde echt weten wat er omging in de gezinnen van de mensen die ze behandelde – wat ze doormaakten, emotioneel gezien. Om ze beter te kunnen behandelen. Je zou ook kunnen tegenwerpen dat het een erg persoonlijke vraag was. Maar ging het er bij dit seminar niet juist om dat de problemen die dr. Sharp behandelde erg persoonlijk waren? Dat het leven in het algemeen een zeer persoonlijke zaak is, en dat dus de behandeling voor mensen die aan deze problemen lijden – en dat was zeker mijn geval geweest – niet alleen persoonlijk moest zijn, maar zelfs intiem? Wat kon er intiemer zijn dan een massage via de kont? Terwijl ik kort na de lunch met de fysio op mijn hotelkamer was en zonder broek op bed lag, had het vijftigtal fysiotherapeuten van het seminar om beurten op elkaar dezelfde techniek geoefend die hij op mij toepaste. Grotesk als het mag lijken, hadden vijftig Nederlandse vrouwelijke

fysiotherapeuten in de leeftijd van vierentwintig tot zestig jaar en van alle soorten en maten, de eettafels van dit congrescentrum in Amersfoort verschoven om zich op een tafelblad uit te strekken en elkaar te masseren via de anus. Stel je dat eens voor. Terwijl mijn moeder lag te sterven in Londen. Ze hadden dat gedaan om te weten wat voor gevoel dat was, zowel voor de ontvangende als voor de gevende partij, als het ware, wanneer ze pijnlijders als ik behandelden. Hoe het voelde om een vinger in je kont gestoken te krijgen die de bekkenwand aftastte, van voor, opzij en van achter; en ook hoe je die penetratie en het onderzoek moest uitvoeren op een manier die niet als een grove verkrachting werd ervaren door de persoon wiens kont aldus werd gepenetreerd en onderzocht. En de bereidheid van de Nederlandse fysiotherapeutes om dit te doen – om hun patiënten te hulp te schieten op deze onaantrekkelijke manier, om te erkennen dat een persoon óók, en in sommige gevallen misschien bovenal, zijn of haar kont is, of zijn of haar bekkenbodem die wellicht gemasseerd moet worden, niet onpersoonlijk, en zeker niet werktuiglijk, alsof alle patiënten hetzelfde zijn, maar intiem en met constante feedback – is het hier gevoelig, en hier? Voel je de druk hier, en hier? – en met voortdurende aandacht voor de elasticiteit of stijfheid van de spierwand betast door de darm heen, die ongetwijfeld een laagje stront bevat, hoe scrupuleus de patiënt zich ook op de behandeling mag hebben voorbereid –, die bereidheid van hun kant maakte elke terughoudendheid van mij, die een leuke vergoeding had gekregen om een praatje te houden over hoe ik van mijn pijn was verlost, belachelijk. Het zou belachelijk zijn als ik niet iets over mijn huwelijk wilde zeggen en de relatie tot mijn problemen, nu ik eenmaal geaccepteerd had om hier te komen praten, deels natuurlijk omdat het goedbetaald was (ik ben niet gek), maar ook omdat ik oprecht geloofde dat zonder

dr. Sharps boek – dat ik erg ter harte had genomen ondanks zijn opmerkingen over de beperkingen van boeken en lezen, en waaraan ik erg veel te danken had door de woorden de pagina wél te laten verlaten en in mijn brein te laten ronddraaien en zelfs mijn gedragspatroon te laten veranderen –, dat ik zonder dat boek nog steeds serieuze buik- en perineale pijnen zou hebben gehad – die ik in feite nú had, op dit moment, dankzij die massage, maar dit terzijde – en nog steeds zes keer per nacht zou moeten opstaan om naar de wc te gaan, iets waarvan ik echt hoop dat het niet opnieuw gaat beginnen in de komende dagen en weken, anders zal ik serieus spijt krijgen van die massage. Want waarom zou Elsa daarmee willen leven?

‘U hoeft niet te antwoorden,’ zei de vrouw vriendelijk. Mijn antwoord liet kennelijk langer op zich wachten dan verwacht. Ik had een glimlach opgezet, hoewel er ongetwijfeld aanwezigen waren die konden zien dat er helemaal niets te glimlachen viel. Dat ik toneel speelde. Mijn gezicht trok een glimlach terwijl ik helemaal niet glimlachte. Of nee, ik glimlachte wel degelijk, echt, maar als iemand die voor een ronduit onmogelijke opgave staat, de enormiteit van een ogenschijnlijk onschuldige vraag. Je beschouwt de taak, overweegt het verzoek, en schudt je hoofd in de wetenschap dat je er niet tegen bent opgewassen. Je zal die vraag nooit helemaal kunnen beantwoorden. De taak nooit kunnen afmaken. En in je wanhoop, of gewoon berusting in iets dat buiten je macht ligt, glimlach je. Dat was het soort glimlach die ik nu had opgezet, en nu die daar eenmaal was, hield ik hem vast, overdreef hem, zodat ze allemaal zouden weten dat dit de glimlach was die je trekt voor een onmogelijke opgave, enz., hoewel ze natuurlijk niet konden weten dat mijn moeder de dood aan de deur hoorde kloppen, noch dat ik ondanks mijn leeftijd, grotesk, meende dat ik verliefd was.

‘Huwelijk. Ziekte.’ Ik glimlachte. ‘Hoe kan je dat soort dingen ooit – sorry voor de ongepaste woordspeling – tot op de bodem uitzoeken?’

Ik aarzelde terwijl er een of twee giechelden. Door af en toe zo’n woordspeling te gebruiken kon je de mannen van de jongens scheiden wat hun Engels betrof. Ook al waren de aanwezigen, zoals ik al zei, allemaal vrouwen. ‘We hebben Salvatore horen zeggen welke impact zijn toestand op zijn gezin had,’ zei ik. Ik zuchtte. ‘Wanneer een vrolijke man in vreugdeloosheid verzinkt dan “impacteert” dat onvermijdelijk op zijn gezin. Wanneer een knappe man als Salvatore impotent wordt, “impacteert” dat onvermijdelijk op zijn huwelijk.’ Ik zweeg. Wat moest ik zeggen? Ik gebruik het zelfstandig naamwoord ‘impact’ met enige tegenzin als werkwoord, als het ware met een metaforisch latex handschoentje aan, alsof er nog een dun laagje stront aan het woord kleeft. Ik kan niet vergeten dat dit gebruik ooit puur Amerikaans was, hoewel het nu helemaal geaccepteerd is, modieus zelfs, zoals anale massage dat hopelijk ooit zal worden, zo niet modieus, dan toch geaccepteerd. Om nog te zwijgen over verliefd worden op je zevenenvijftigste. En wanneer dit soort veranderingen zich voordoen, veranderingen waaraan ik in eerste instantie weerstand heb geboden door correct taalgebruik hoog in het vaandel te dragen en keer op keer de studenten te corrigeren die mijn seminars volgen, om vervolgens toch de verandering te zien zegevieren, onverbiddelijk, zoals het geval is met ‘het impacteert, hij impacteert’, dan komt er een moment waarop ik een draai van honderdtachtig graden maak en mezelf dwing om het nieuwe gebruik zo frequent en nadrukkelijk mogelijk over te nemen, als om mezelf ervoor te straffen, denk ik, dat ik ooit de pretentie heb gehad te weten wat standaardengels zou moeten zijn, dat ik ooit heb kunnen denken dat mijn eigen professionele

mening iets te betekenen had tegenover de overweldigende realiteit van wat alle anderen doen en zeggen. Maar zelfs als ik het opgeef en meega met de stroom – en plotseling het tegenovergestelde doceer van wat ik tot dusver heb gedoceerd – dan kan ik het toch niet laten om dat latex handschoentje aan te trekken, om te voelen dat de taal toch beter was toen ‘impact’ een zelfstandig naamwoord was en niet ‘impacteerde’ op andere woorden. En ongetwijfeld is er tijdens het spreken iets in mijn stem waardoor mensen denken: professor Sanders gebruikt dit werkwoord met tegenzin, maar nadrukkelijk, met een soort bittere, zelfdestructieve ironie. Het is ergerlijk. Hij heeft besloten mee te gaan met de stroom, maar vindt dat de stroom een riool is. ‘De reden waarom die vorige artsen je zo’n pijn hebben gedaan,’ had de fysio gezegd toen ik mijn broek weer aantrok na zijn massage, ‘was omdat ze eigenlijk niet graag deden wat ze aan het doen waren. Begrijp je? Ze wisten dat ze er een vinger in moesten stoppen, voor de diagnose, maar ze deden het liever niet. En als je in zo’n conflict zit, dan doe je de dingen slecht, lomp, boos. Dan breng je alleen maar lompheid en woede over.’ In het algemeen, zei de fysio, was veel pijn in de wereld op een of andere manier het gevolg van een innerlijk conflict. Ze wilden niet doen wat ze hadden besloten te doen of moesten doen.

‘Dat gezegd hebbend,’ vervolgde ik, nog steeds tegen de Nederlandse fysiomatrone wier grote lichte ogen op de mijne gericht waren, ‘zou je het ook kunnen omkeren en niet vragen hoe de fysieke gesteldheid geïmpacteerd heeft op het huwelijk, maar hoe het huwelijk geïmpacteerd heeft op de fysieke gesteldheid.’ Ik aarzelde. ‘Je kunt je zelfs afvragen of er geen link is tussen huiselijke onvrede en de oorsprong van het fysieke ongemak.’ Weer aarzelde ik en trok mijn glimlach van onmogelijkheid. ‘Om een lang verhaal kort te maken,’ zei ik,

‘en zonder een van beiden de schuld te geven, we zijn gescheiden.’

De vrouw excuseerde zich meteen en zei dat ze geen moeilijke vraag had willen stellen, en ik zei dat ze zich niet behoefde te excuseren. Dat was nergens voor nodig. Het was een uitstekende vraag die ze had gesteld en ik kon alleen maar hopen dat ze iets aan mijn antwoord had gehad. Maar nu had ik helaas een betere reden om me te excuseren – om me te verontschuldigen liever – zei ik, omdat ik er nu echt dringend vandoor moest om een trein naar het vliegveld te halen voor mijn vlucht naar Londen waar mijn moeder op sterven lag. Ik had verwacht, zei ik tegen de fysiotherapeutes, volgens het schema dat we allemaal hadden gekregen, dat mijn bijdrage inmiddels lang voorbij zou zijn, maar omdat we nu bijna negentig minuten vertraging hadden, dreigde ik mijn trein te missen en dan mijn vliegtuig en dan...

Dan wat?

Dr. Sharp sprong overeind en schudde mijn hand en vroeg de vijftig fysiotherapeutes om een applaus, wat ze deden en nogal lang, waardoor ik wel moest blijven staan om het in ontvangst te nemen, hoewel ik gebaarde dat ze moesten ophouden, waarmee ik de indruk wekte dat ik zo’n gul applaus weigerde uit bescheidenheid, terwijl het in feite was omdat ik dringend moest vertrekken.

‘Wacht even,’ zei dr. Sharp toen het applaus verstomde, ‘dan rij ik mee met de taxi. Om te zien of je je trein haalt.’ Hij wendde zich tot het publiek. ‘Thomas zal jullie nu vertellen wat er op het programma staat voor dag twee en drie,’ zei hij monter, en ik denk dat ik toen pas begreep dat de fysio die me gemasseerd had ook Thomas heette. Bepaald geen ongelovige, dacht ik. Daar ging de naamsymboliek.

Twee minuten later stond ik in de hal van het congrescen-

trum te wachten met mijn tas die ik al had gepakt, terwijl dr. Sharp er langer over deed dan verwacht. Ik ging naar buiten om te kijken of de taxi er al was, wat niet het geval was, en stond me zenuwachtig te maken in de kou tot hij kwam, ging weer naar binnen naar de receptie en stond me daar druk te maken omdat dr. Sharp nog steeds niet naar beneden was gekomen. Dit zou op z'n zachtst gezegd op het nippertje worden, dacht ik. Ik zette mijn telefoon aan en stuurde een sms'je naar Elsa om te zeggen dat mijn praatje goed was gegaan maar dat ik nu naar Londen moest vliegen waar mijn moeder hard achteruitging. Niet naar huis naar Madrid. 'Ik mis je verschrikkelijk,' tikte ik. Was dat echt waar, vroeg ik me af alvorens op Verzenden te drukken, of gewoon een standaardzin? Ik wilde echt wel dat ze zich realiseerde welk belang ik hechtte aan onze prille relatie, maar ik had nu gewoon te veel aan mijn hoofd om iemand te missen, zelfs mijn moeder. 'Oma is erg ziek,' schreef ik naar alle vier de kinderen. 'Als jullie haar nog willen zien, moet je zo snel mogelijk gaan.' Moest ik het mijn vrouw melden? Ex-vrouw? Dr. Sharp was er nog steeds niet. Ik besloot het niet te doen. 'Ik betaal de reiskosten,' schreef ik en stuurde het bericht weer naar alle vier de kinderen.

De hal van het congressentrum was verlaten en ik begon me af te vragen of er geen sprake was van een misverstand. Links van de receptiebalie was een wc, maar dat kon wel wachten tot in de trein. Had dr. Sharp echt gezegd dat hij mee zou komen naar het station? Kon het applaus zijn woorden vervormd hebben zodat ik voor niets op hem stond te wachten? Hij kwam niet. Ik zou gewoon in de taxi moeten stappen. Nu ik die wc gezien had, kreeg ik nog meer aandrang om er gebruik van te maken. En deed het er echt toe of je wel of niet op tijd kwam voor de dood van een bemind persoon? Wat maakte het uit? Door de openstaande zaaldeer hoorde ik Thomas de fysio

spreken over de noodzaak om patiënten vertrouwd te maken met de geografie van hun bekkenbodem, die ze zich voor het gemak moesten voorstellen, zei hij, als het bovenaanzicht van een klok met de prostaat op twaalf uur en het staartbeen op zes uur. ‘Het meeste van ons werk zal gedaan worden tussen tien en twee,’ zei hij, en ik glimlachte bij de gedachte dat iemand die niet goed Engels verstond het verkeerd zou begrijpen en zou denken dat de massages rond lunchtijd plaatsvonden. Er waren nog maar twintig minuten voor mijn trein vertrok toen ik besloot toch maar naar de wc te gaan.

De plas wilde niet komen. Het was een doorgewone wc met de gebruikelijke aanbevelingen in het Nederlands, Duits en Engels om je handen te wassen, en met een condoomapparaat bij de deur, wat een beetje vreemd leek in een congrescentrum, tenzij het de bevestiging was dat congressen allerlei andere functies hebben naast de officiële. De Portugese kinderarts was een aantrekkelijke man, dacht ik, ondanks zijn liefdevolle praatje over vrouw en kinderen. Er was een product bij dat Billy Boy heette. Of misschien juist door dat praatje. Een man die zegt dat hij gescheiden is en pijn lijdt is niet erg aantrekkelijk. Wie wil er nu een slippertje met een pijnlijder? Een *loser*. Hoewel ik niet gezegd had dat ik pijn leed. Ik voel me geen loser. In feite zat ik in een zalig gelukkige periode. Toch? Ik bedoel de laatste paar maanden. Ik had in elk geval geen enkele interesse om de charmes van de Nederlandse fysiotherapeutes te onderzoeken. De plas wilde nog steeds niet komen. Het brandde wel. Het zal alleen maar erger worden, dacht ik, met al die zenuwen om de trein en het vliegtuig te halen en met moeder op sterven. Daar ging mijn gelukzaligheid. De massage was fataal geweest. Om nog maar te zwijgen van die vinger-op-de-wonde-vraag. Thomas hoorde zijn vingers toch op andermans wonden te leggen, en niet andersom?